

STORTINGET

Innst. 347 L

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Prop. 81 L (2023–2024)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Endringer i valgloven (offentliggjøring av valg- resultater og valgdagsmålinger på valgdagen)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Hovedinnholdet i proposisjonen

Kommunal- og distriktsdepartementet fremmer i proposisjonen forslag om enkelte endringer i lov 16. juni 2023 nr. 62 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven).

Departementet foreslår å lovfeste regler om forbud mot å offentliggjøre valgdagsmålinger og mot å dele ut informasjon om valgresultatet før klokken 21 på valgdagen. I tillegg inneholder proposisjonen to mindre lovendringer som søker å rette opp inkurier i den nye valgloven.

1.2 Bakgrunnen for forslaget

Forbud mot å offentliggjøre valgdagsmålinger og forbud mot å gi ut informasjon om valgresultatet før klokken 21 er temaer som ble drøftet av valglovutvalget i NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – ny valglov. I Prop. 45 L (2022–2023) om ny valglov varslet departementet at det skulle komme tilbake med forslag til regulering tidsnok til at de foreslåtte reglene kunne få virkning ved stortingsvalget i 2025.

Lovendringene som foreslås i proposisjonen, var på høring i forbindelse med høring av valglovutvalgets ut-

redning NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – ny valglov. Det er redegjort for denne høringen i Prop. 45 L (2022–2023). Det har ikke skjedd noe i ettertid som gjør det nødvendig å gjennomføre ny høring om disse spørsmålene. Departementet viser til at det derfor ikke er gjennomført ny høring av disse forslagene, jf. utredningsinstruksen punkt 3-3 andre ledd tredje kulepunkt om at høring kan unnlates dersom den må anses som åpenbart unødvendig.

1.3 Tilgang til valgresultater før valglokalene stenger

1.3.1 BAKGRUNN

Valgloven har siden 1995 hatt et forbud mot offentliggjøring av valgresultater før klokken 21 på valgdagen, når alle valglokale skal være stengt. Formålet med bestemmelsen er å hindre utilbørlig påvirkning av valgene mens valget fortsatt pågår. Forbudet er også begrunnet med et ønske om å sikre en rolig og verdig gjennomføring av valget, jf. Ot.prp. nr. 30 (1994–95).

Valgloven har ingen regler som åpner for unntak fra forbudet. Det har likevel lenge vært praksis at medier etter avtale kan få tilgang til de foreløpig opptalte valgresultatene én og en halv time før valglokale stenger, med sperrefrist for når de kan offentliggjøre resultatene.

Mediene har ikke lov til å publisere valgresultater før klokken 21 på valgdagen. Siden 2009 har Medietilsynet ført tilsyn etter reglene i valgloven om offentliggjøring av valgresultater og valgdagsmålinger. Ved overtredelser kan Medietilsynet gi gebyr. Det har vært noen brudd på dette, men i all hovedsak har disse vært publisering rett før klokken 21. Se boks 3.1 for oversikt over de tilfellene der det er blitt ilagt gebyr på grunn av brudd på sperrefristen.

Løpende oppdaterte valgresultater er tilgjengelig for allmennheten fra klokken 21 på valgresultat.no.

1.3.2 GJELDENE RETT

Stortinget vedtok ny valglov 12. juni 2023. Av § 21-8 fremgår det et forbud mot å offentliggjøre valgresultater før klokken 21 på valgdagen. Forbudet tilsvarende forbudet i valgloven fra 2002. Videre fremgår det av § 18-5 at dersom valgtinget forlenges i en kommune, utvides forbudet mot å offentliggjøre valgresultater for kommunen frem til det forlengede valgtinget er avsluttet i kommunen. Forbudet regulerer offentliggjøring av resultater og omtaler ikke praksisen med å la medier som inngår avtale, få tilgang til det foreløpige valgresultatet før klokken 21.

1.3.3 VALGLOVUTVALGETS VURDERING

Valglovutvalget diskuterer praksisen med at mediene får tilgang til valgresultatet før valglokalene stenger, i sin utredning, NOU 2020: 6 Frie og hemmelige valg – ny valglov. Valglovutvalget mener utgangspunktet må være at valgresultatet ikke skal være kjent før alle valglokaler er stengt.

Utvalget mener i tillegg at det er uheldig at praksisen med å gi media tilgang til valgresultater før klokken 21 er ulovfestet. Utvalget viser til at det ikke er fastsatt regler om hvem som kan få valgresultater. Utvalget påpeker at medielandskapet er endret, og at det i dag er vanskeligere å klart definere hvilke aktører som har behov for tidlig tilgang til valgresultater.

Flertallet i utvalget (16 av 18 medlemmer) mener at media ikke lenger skal få tilgang til valgresultatet før klokken 21. Flertallet mener at så få som mulig bør kjenne til valgresultatene så lenge valglokalene er åpne, og at dette er viktig for å sikre at alle velgere stemmer under samme forutsetninger.

Mindretallet i utvalget (to medlemmer) mener at ordningen med at medier etter avtale med valgmyndighetene får tilgang til valgresultater fra klokken 19.30 på valgkvelden, bør videreføres. Mindretallet understreker at det ikke er kjente tilfeller av misbruk av dagens ordning.

1.3.4 HØRINGEN

Tre av høringsinstansene som har uttalt seg særskilt om temaet, Askøy kommune, KS og Tana kommune, støtter utvalgets forslag om å avvike praksisen med at mediene får tilgang til valgresultater før klokken 21. I tillegg gir om lag 20 høringsinstanser generell støtte til utvalgets forslag, men omtaler ikke dette forslaget særskilt. Høringsuttalelsene er nærmere omtalt i punkt 3.4 i proposisjonen.

1.3.5 DEPARTEMENTETS VURDERING

Departementet er enig i utvalgets prinsipielle vurdering av at valgresultater ikke skal være kjent så lenge valget pågår. At valgresultater skal være hemmelige frem til valget er avsluttet, er et sentralt prinsipp for demokratiske valg og er begrunnet i at velgere ikke skal kunne bli påvirket av valgresultater før de avgir sin stemme. Informasjonen om foreløpige valgresultater er derfor taushetsbelagt informasjon så lenge valget pågår. Departementet er enig med utvalget i at det er uheldig at det har eksistert en praksis som gir medier tilgang til valgresultater før valglokalene stenger, uten at praksisen har vært hjemlet i lov eller forskrift.

Departementet deler også utvalgets vurdering av at det med tiden har blitt vanskeligere å sette en klar avgrensning av hvilke medier som bør kunne få tilgang til valgresultater, og hvilke som ikke bør få det. Valgdirektoratet har retningslinjer for hvilke medier som kan inngå avtale med direktoratet om tilgang, men opplever at det er stadig mer krevende å håndtere avgrensningen og vurdere hvilke medier som kvalifiserer til å få slik tilgang. Departementet er også kjent med at informasjonen om valgresultater deles innad i mediekonsern, og at antallet medier som har tilgang til informasjonen, derfor er langt høyere enn antall inngåtte avtaler skulle tilsi.

At det har blitt vanskeligere å håndtere ordningen, handler blant annet om at medielandskapet har endret seg og blitt mer fragmentert, både når det gjelder antallet medier og hvilke typer medier som finnes. Det har også vokst frem ulike «alternative» medier og profesjonaliserte blogger, som ikke nødvendigvis følger pressens etiske regelverk, men som likevel kan hevdes å være en del av sekkebetegnelsen «pressen». Slike aktører kan følgelig også hevde å ha interesse av å kjenne til valgresultater på samme vilkår som tradisjonelle medier. Departementet vil understreke at ansatte i mediene også er velgere, og dersom mange medier får tilgang, vil det innebære at mange velgere får kunnskap om faktiske valgresultater mens valget enda pågår, selv om resultatene ikke er tilgjengelig for den øvrige allmennheten.

Departementet har gått grundig gjennom innspillene som er løftet frem i høringen, og mener at det er grunnleggende viktig i et demokrati som det norske at politiske hendelser, og i særlig grad valg, dekkes av frie og uavhengige medier. Valg har stor allmenn interesse, og det er en forventning blant seere og lesere om at mediene raskt skal kunne opplyse om valgresultatet når dette er klart. Det er derfor viktig at valgmyndighetene legger til rette for at mediene på en enkel og effektiv måte kan rapportere om valgresultatene. At mediene er i stand til å rapportere om valgresultatet på en god måte, er viktig for at velgerne skal kunne ha tillit til både valg gjennomføring og valgresultat. Departementet har forståelse for at praksisen som har eksistert, har gitt medi-

ene gode muligheter til å forberede sendinger og dekning av valgresultater.

På den andre siden vil departementet vise til at det ikke er kjent med at det er noen andre land som gir mediene tilgang til valgresultater forholdsvis lenge før valglokalene stenger. Dette gjelder også i høykvalitetsdemokratier som de andre nordiske landene, og departementet mener derfor at tilgang til valgresultatet før valglokalene stenger, ikke reelt sett er *nødvendig* for å dekke valg på en god måte.

Andelen forhåndsstemmer har økt betydelig, og ved de siste valgene har forhåndsstemmene utgjort rundt halvparten av alle avgitte stemmer. Da praksisen ble innført, var denne andelen vesentlig lavere. De foreløpige valgresultatene det har blitt gitt tilgang til ved de siste valgene, gir altså mye mer informasjon enn hva tilfellet var tidligere. Departementet mener dette har betydning for vurderingen som skal gjøres, og at denne utviklingen tilsier at et slikt brudd mot prinsippet om hemmelig valg bør begrunnes bedre.

I høringen pekes det på at tidlig tilgang bidrar til å redusere faren for feil i rapporteringen av valgresultater. Departementet peker på at det er én offisiell kilde til valgresultater på valgkvelden, valgresultat.no. Direktoratet har også en egen løsning for tilgang til resultater for media. Media får mulighet til å forhåndsteste overføringer av data, og det er mulig å bestille særskilte uttrekk og sammenstillinger av grunndata. Denne resultatløsningen gir etter departementets vurdering mediene et godt grunnlag for å dekke valget. Både på valgresultat.no og i overføringen til mediene oppdateres valgresultater fortløpende ettersom kommunene rapporterer inn stemmetall, frem til opptellingen er avsluttet i alle kommuner. Departementet ser dermed ikke at en avviking av praksisen med tidligere tilgang til valgresultater for mediene vil medføre økt risiko for feil i rapporteringen.

At det har vært få brudd på sperrefristen for publisering, trekkes frem både av mindretallet i utvalget og i høringen. Departementet er enig i at de bruddene som har skjedd, fremstår som uoverlagte og ikke tyder på at ordningen har blitt misbrukt. Departementet mener imidlertid at dette i seg selv ikke er god nok grunn til å videreføre den praksisen som har eksistert. Når det har vært tilfeller med publisering så lenge som over én time før sperrefrist, understreker det at en slik praksis er sårbar både for feil og misbruk som potensielt kan ha direkte innvirkning på valgresultatet. Med et stort antall medier som får tilgang til valgresultatet på forhånd, vil det alltid være en risiko for slike hendelser, og selv om brudd på sperrefristen er uintenderte handlinger kan konsekvensen likevel være stor.

Både av valglovutvalgets mindretall og i høringen pekes det på at medieansvarsloven kan benyttes for å avgrense tilgang, slik at det kan gis tilgang til medier som faller innenfor medieansvarslovens virkeområde.

Departementet har vurdert dette, men mener at en slik avgrensning ikke vil bidra til noen reduksjon i antallet medier som kan få tilgang. Medieansvarslovens virkeområde er svært bredt, slik at det åpner opp for at en enda større krets av medier kan få tilgang. Det vil også være behov for en skjønnsmessig vurdering av hvilke medier som faller inn under denne avgrensningen, på samme måte som det også med de gjeldende retningslinjene må gjøres skjønnsmessige vurderinger. Departementet mener derfor at medieansvarsloven ikke er egnet som en avgrensning av tidlig tilgang til valgresultater, fordi den ikke bidrar til å løse utfordringen med at tilgangen gis til svært mange, og den sier heller ikke noe om det faktiske behovet for tilgang.

Når staten utformer ordninger som retter seg mot mediene, legges det et likebehandlingsprinsipp til grunn, begrunnet i at staten ikke skal påvirke konkurransen mellom mediene, og i et ønske om mediemangfold. Departementet har vurdert om det er andre avgrensninger enn medieansvarsloven som kan være relevante, blant annet om det kan gis tilgang til allmennkringkastere, ettersom disse når svært bredt ut med sin valgdekning gjennom direktesendte tv-sendinger. Det kan også tenkes at behovet for å forberede den typen direktesendinger som allmennkringkasterne har på valgkvelden, er av en annen karakter enn øvrige mediers behov. Departementets vurdering er at det ikke er noen avgrensninger som både ivaretar hensynet til likebehandling og samtidig gir en klar reduksjon i antallet medier som kan få tilgang. Dersom noen medier får særlige fordeler, for eksempel medier som er eid av eller har allmennkringkasteravtale med staten, innebærer det en forskjellsbehandling som kan svekke tilliten til at valgdekningen er politisk uavhengig.

Departementets vurdering er at det ikke er forsvarlig å opprettholde en ordning som medfører risiko for at valgresultater gjøres kjent mens valget fortsatt pågår. At det er eksempler på brudd på sperrefristen, selv om disse er mindre og uintenderte, viser at slike ordninger er sårbare. At det ikke er noen tilsvarende praksis i noen andre land, underbygger at tidligere tilgang ikke er en forutsetning for å kunne formidle valgresultater til befolkningen på en god måte.

Departementet mener at en prinsipiell tilnærming til spørsmålet taler for at ingen medier gis tilgang til valgresultater før valglokalene stenger klokken 21 på valgdagen. Dette sikrer både hensynet til hemmelig valg og likebehandling av mediene. En slik konklusjon vil også være i tråd med valglovutvalgets vurdering av spørsmålet, hvor de peker på at utgangspunktet må være at valgresultatet skal være hemmelig frem til valglokalene stenger.

De ulike avgrensningene som er vurdert, viser etter departementets vurdering at det ikke er mulig å finne en avgrensning som ivaretar det grunnleggende hensy-

net til at valgresultatet skal være hemmelig, og som samtidig kan gi medier anledning til å benytte informasjon om faktiske valgresultater i sine forberedelser av valgdekningen.

Med unntak av alternativet som avgrenser tilgang til kun allmennkringkastere, favner andre alternativer svært bredt, det vil si at de åpner for at potensielt svært mange medier gis tilgang til valgresultater. For eksempel vil også en avgrensning som tar utgangspunkt i medieansvarsloven, kreve at det fortsatt utøves skjønn for å vurdere om enkeltmedier faller innenfor ordningen eller ikke. Etter departementets vurdering vil det dermed fortsatt være potensielt svært mange som har tilgang til å se valgresultater før valglokalene stenger. Det vil, som også valglovutvalget omtaler, være i strid med prinsippet om at valgresultater skal være hemmelig så lenge valget pågår.

Departementet foreslår derfor at det tas inn et forbud i valgloven mot å gi ut informasjon om valgresultater før klokken 21 på valgdagen. Forbudet vil innebære en avvikling av den praksisen som har eksistert, og vil omfatte både nasjonale valgmyndigheters og kommuners mulighet til å gi ut informasjon om resultater før klokken 21 på valgdagen. Etter departementets vurdering er det den eneste løsningen som både ivaretar prinsippet om hemmelig valg og sikrer at alle medier kan dekke valget på like vilkår.

Departementet vil understreke at selv om det foreslås at det ikke skal gis tilgang til faktiske valgresultater før valglokalene stenger, skal Valgdirektoratet fortsatt tilby tjenester som gir mediene gode muligheter til å rapportere om valgresultatene fortløpende fra klokken 21. Mediene vil fortsatt ha tilgang til grunnlagsdata som inneholder geografi og informasjon om kandidater, og mulighet til å forhåndsteste overføringer av data før klokken 21 på valgdagen.

1.4 Offentliggjøring av valgdagsmålinger

1.4.1 BAKGRUNN

Valgloven har siden 1995 hatt et forbud mot offentliggjøring av prognoser som er laget på grunnlag av undersøkelser foretatt den dag eller de dager valget foregår, før valglokalene stenger klokken 21 på valgdagen mandag. Denne typen prognoser kalles også «valgdagsmålinger». Forbudet har blitt begrunnet med et formål om å hindre utilbørlig påvirkning av velgerne mens valget fortsatt pågår, og å sikre en rolig og verdig gjennomføring av valget, jf. Ot.prp. nr. 30 (1994–95).

1.4.2 VALGLOVUTVALGETS VURDERING

Valglovutvalget foreslo å videreføre forbudet mot å offentliggjøre valgdagsmålinger før klokken 21 på valg-

dagen. Utvalget gir ikke noen nærmere begrunnelse for forslaget og gjør heller ikke rede for hvilke vurderinger som ligger til grunn for forslaget om å videreføre forbudet.

1.4.3 HØRINGEN

Tre av høringsinstansene, Norsk Redaktørforening, NRK og TV 2, tar opp at utvalget i forslag til lovtekst har foreslått å videreføre forbudet mot å offentliggjøre prognoser eller «valgdagsmålinger» som er laget på grunnlag av undersøkelser som er foretatt på valgdagen eller dagen i forveien, før klokken 21 på valgdagen. Høringsuttalelsene er nærmere omtalt i punkt 4.3 i proposisjonen.

1.4.4 GJELDENE RETT

Valgloven 2023 inneholder ikke noen bestemmelse som regulerer offentliggjøring av valgdagsmålinger. I Prop. 45 L (2022–2023) skriver departementet at det er behov for å vurdere bestemmelsene om tidlig tilgang til valgresultater for mediene og regulering av valgdagsmålinger i sammenheng, og at det på grunn av behov for nærmere utredninger ikke ble fremmet forslag til bestemmelser. Departementet skriver videre at det vil legge frem et forslag til regulering tidnok til at en bestemmelse kan få virkning ved stortingsvalget i 2025.

1.4.5 DEPARTEMENTETS VURDERING

Departementet vil først gjøre oppmerksom på at Europarådet har utarbeidet en rekommandasjon med retningslinjer for å dekke valg i media (Recommendation CM/Rec(2007)15). I disse retningslinjene står det at medlemsstatene kan vurdere å forby media å rapportere om valgdagsmålinger før alle valglokaler i landet er stengt. Internasjonalt er det også flere land som på ulikt vis regulerer både valgdagsmålinger og ordinære meningsmålinger i en kortere eller lengre periode frem mot og på valgdagen.

Ved norske valg er det en lang forhåndsstemmeperiode, og en stadig økende andel velgere har ved de siste valgene stemt før valgdagen. Samtidig gjennomføres og publiseres det svært mange politiske meningsmålinger gjennom hele forhåndsstemmeperioden, både fra nasjonale og lokale medier.

Valgdagsmålinger skiller seg fra meningsmålinger tatt opp tidligere i stemmeperioden ved at de er basert på undersøkelser som er gjort på valgdagen eller dagen i forkant. På dette tidspunktet vil mange velgere allerede ha stemt, enten på forhånd eller på valgdagen, og kan derfor svare på hva de faktisk har stemt, ikke bare hva de har som intensjon å stemme. Slike målinger må derfor antas, gitt at de ellers holder høy kvalitet, å kunne være mer treffsikre enn vanlige meningsmålinger på hvordan det endelige resultatet blir.

Departementet mener velgerne ikke bør forstyrres av hverken foreløpige resultater eller valgdagsmålinger på valgdagen(e). Stemmegivningen på valgdagen bør skje i verdige og rolige former, uten at velgerne utsettes for forstyrrelser som kan bidra til å påvirke velgerne slik at de benytter stemmeretten sin på en annen måte enn de ellers ville gjort. Valgdagsmålinger som publiseres mens valget fortsatt pågår, kan bidra til å påvirke valget på ulike måter. Dersom en slik måling viser en klar tendens, kan velgerne oppfatte valget som avgjort og med det la være å stemme. Hvis en valgdagsmåling derimot viser et tett løp, kan det virke mobiliserende på velgerne, men også bidra til at velgere stemmer på en annen måte enn de hadde planlagt.

Valgdagen har tradisjonelt hatt – og har fortsatt – en spesiell status. Dette har også blitt reflektert i annet lovverk og kommer for eksempel til syne i at valgdagen ved stortingsvalg er offisiell flaggdag, jf. flaggforskriften § 4. Selv om mange velgere forhåndsstemmer, er det fortsatt på valgdagen at flest velgere stemmer.

På grunnlag av dette foreslår departementet at det tas inn et forbud i valgloven mot å offentliggjøre prognoser som er laget på grunnlag av undersøkelser på valgdagen eller dagen i forveien, før klokken 21 på valgdagen. Det foreslåtte forbudet er tilsvarende det som har vært gjeldende også ved tidligere valg. Som omtalt er det også praksis i flere land for å regulere valgdagsmålinger. Det foreslåtte forbudet er mindre inngripende enn hva som er tilfelle i flere andre land.

1.5 Overtredelsesgebyr

1.5.1 GJELDENE RETT

Valgloven § 21-9 inneholder regler om overtredelsesgebyr ved brudd på §§ 18-5 eller 21-8 om offentliggjøring av valgresultater. Siden Stortinget ikke har tatt stilling til om mediene fortsatt skal kunne få tilgang til valgresultater før klokken 21 om forbudet mot publisering av valgdagsmålinger på valgdagen skulle videreføres, er reglene om overtredelsesgebyr i valgloven 2023 utelukkende knyttet til offentliggjøring av valgresultater. Ved brudd på dette kan Medietilsynet ilegge overtredelsesgebyr til foretak eller enkeltpersoner.

1.5.2 VALGLOVUTVALGETS VURDERING

Valglovutvalget foreslo å videreføre adgangen til at Medietilsynet kan pålegge overtredelsesgebyr ved brudd på reglene om offentliggjøring, både for offentliggjøring og utlevering av valgresultater og for valgdagsmålinger.

Utvalget foreslo at også privatpersoner skal kunne ilegges overtredelsesgebyr.

Når det gjelder hvem som skal behandle klager på Medietilsynets vedtak om å ilegge overtredelsesgebyr, mener valglovutvalget at det er unødvendig å ha en

egen klagenemnd på dette området. Utvalget foreslo derfor at Klagenemnda for mediasaker skal behandle klager på Medietilsynets vedtak om å ilegge overtredelsesgebyr etter valgloven.

1.5.3 HØRINGSINSTANSENES SYN

Valglovutvalgets utredning NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – ny valglov var på høring høsten 2020. Tre høringsinstanser har uttalt seg om utvalgets forslag om overtredelsesgebyr ved brudd på valglovens regler om offentliggjøring av valgresultater og prognoser. I tillegg gir om lag 20 høringsinstanser generell støtte til utvalgets forslag, men omtaler ikke dette temaet særskilt.

1.5.4 DEPARTEMENTETS VURDERING

Departementet mener at det er nødvendig å ha mulighet til å pålegge overtredelsesgebyr ved brudd på reglene om offentliggjøring av valgresultater og valgdagsmålinger på valgdagen.

Selv om det foreslås å avvikle praksisen med at mediene får tilgang til valgresultatene før klokken 21, kan det tenkes at medier eller andre på andre måter får kjennskap til valgresultatet, eller at forbudet mot offentliggjøring av valgdagsmålinger brytes. Et overtredelsesgebyr vil gjøre det mulig å sanksjonere utlevering og offentliggjøring av valgresultater før klokken 21.

På samme måte mener departementet at det er nødvendig å også kunne pålegge overtredelsesgebyr dersom det publiseres valgdagsmålinger på valgdagen. Å ha forbud mot dette uten å ha mulighet til å sanksjonere brudd vil være lite heldig.

Departementet mener at det er hensiktsmessig at Medietilsynet kan pålegge overtredelsesgebyr, og foreslår å videreføre dette.

Når det gjelder klager på Medietilsynets vedtak om illeggelse av overtredelsesgebyr, mener departementet at slike klager fremdeles bør behandles av et uavhengig klageorgan. Som varslet i Prop. 45 L (2022–2023) er departementet imidlertid enig med valglovutvalget i at det trolig ikke er behov for en egen klagenemnd på dette området. Når det nå foreslås å fjerne tilgangen media har hatt til valgresultatet før valglokale stenger, vil omfanget av både brudd, overtredelsesgebyr og klager trolig bli enda mindre enn ved tidligere valg. Departementet vil ikke foreslå endringer knyttet til behandling av klager på overtredelsesgebyr nå, men vil følge med på situasjonen og utrede en mulig endring nærmere før det eventuelt foreslås å endre reglene om hvem som skal behandle klager.

1.6 Andre lovendringer

1.6.1 SAMTYKKE FRA KANDIDAT VED SUPPLERING AV LISTEFORSLAG

I departementets forslag til ny valglov var det fore slått at kandidater som stiller til valg, skulle legge ved et samtykke på at de ønsket å stille til valg. Stortinget ønsket imidlertid mer utredning av hvordan innhenting og organisering av et slikt samtykke kunne foregå i praksis, før det ble innført krav om samtykke. I tråd med dette ble det gjort enkelte endringer i kapittel 5 om listeforslag, jf. Innst. 431 L (2022–2023). Det ble imidlertid ikke gjort noen endring i § 5-11, som regulerer endringer av listeforslag etter innleveringsfristen.

Som følge av at en kandidat må strykes fra listeforslaget, kan listen suppleres med et nytt navn. I valglovsforskriften fra 2003 § 15 er det et krav om at slike kandidater må levere samtykke om at de ønsker å stille til valg. Hensikten med bestemmelsen er å gjøre det mulig å få godkjent listeforslagene innen fristen. Det vil ta tid dersom valgmyndighetene må gjennom en nyrunde med å informere kandidatene og opplyse om mulighet til fritak. Det vil også være en risiko for at også den nye kandidaten ønsker fritak.

I departementets lovforslag var det ikke tatt inn et særskilt krav om samtykke når det skal settes inn et nytt navn på listeforslaget. Bakgrunnen for dette var at det i forslaget § 5-5 bokstav c var tatt inn et generelt krav om at alle listeforslag skulle inneholde kandidatens samtykke til å stå på listeforslaget. Dette kravet gjaldt dermed også når det skulle settes inn et nytt navn på listeforslaget etter innleveringsfristen. Da det generelle kravet til samtykke i departementets forslag i § 5-5 bokstav c ble fjernet, fikk det etter departementets vurdering den utilsiktede virkning at det heller ikke vil gjelde et krav om samtykke ved supplerings av listeforslag etter § 5-11. Det er ingenting i Innst. 431 L (2022–2023) som tyder på at dette er en ønsket endring fra Stortingets side. Departementet ser at bestemmelsen slik den står nå, vil kunne føre til store forsinkelser og problemer i behandlingen av listeforslag.

Departementet mener at det i lys av at § 5-5 bokstav c ble tatt ut, er nødvendig å endre § 5-11, slik at når listeforslag skal suppleres med kandidatnavn etter at fristen for listeforslag har gått ut, må det legges ved en erklæring om at kandidaten er villig til å stå som kandidat på listen.

1.6.2 HJEMMEL TIL Å FASTSETTE FORSKRIFT VED OMVALG ETTER KAPITTEL 18

Kapittel 18 i valgloven gjelder forlenget eller utsatt valgting eller omvalg ved ekstraordinære hendelser. Disse nye bestemmelsene er tatt inn etter at det ble tatt inn en beredskapshjemmel i Grunnloven i 2022. § 18-3

slår fast at omvalg som vedtas gjennomført etter kapittel 18, det vil si på grunn av ekstraordinære hendelser, skal gjennomføres etter samme regler som ordinære omvalg, jf. reglene i kapittel 17. Ved en inkurie er det ikke tatt inn en henvisning til § 17-4, som gir departementet adgang til å gi forskrift om gjennomføring av omvalget. § 17-4 gir adgang til å fastsette forskrift om unntak fra lovens bestemmelser om frister og om adgangen til å forhåndsstemme hvis det er nødvendig av hensyn til den praktiske gjennomføringen av omvalget. De samme hensynene som gjelder ved omvalg etter kapittel 17, gjelder også ved omvalg etter kapittel 18, og også her vil det være nødvendig å ha adgang til å fastsette noen særskilte unntak i forskrift.

Departementet foreslår derfor at det tas inn en henvisning til § 17-4 i § 18-3.

1.7 Redegjørelse for status i oppfølging av ny valglov

1.7.1 ANMODNINGSVEDTAK NR. 780 (2022–2023)

I forbindelse med behandlingen av Prop. 45 L (2022–2023) Lov om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven) fattet Stortinget et anmodningsvedtak knyttet til hvordan stemmer blir talt opp, jf. Innst. 431 L (2022–2023).

Anmodningsvedtak nr. 780 (2022–2023) lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at forhåndsstemmer og stemmer avgitt i en annen valgkrets enn der velger er manntallsført ved valgoppgjøret, fordeles på den krets der velgeren er manntallsført.»

I Innst. 431 L (2022–2023) peker kontroll- og konstitusjonskomiteen på at valgresultater bør sorteres etter hvilken stemmekrets velgerne er manntallsført i. Slik stemmingen er organisert i dag, gjøres ikke dette. Siden det ble åpnet for bruk av elektronisk avkryssing i manntallet på valgdagen i 2016, har stemmer fra alle som avgir stemme i en stemmekrets, blitt lagt rett i urna, uavhengig av om velgeren er manntallsført der eller ikke. Tidligere ble slike stemmer, såkalte «fremmede stemmer», avlagt i konvolutt og prøvet særskilt i etterkant. Forhåndsstemmer fra velgere i egen kommune har blitt lagt rett i urna siden 2013.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen mener at det er av stor betydning med et økende antall forhåndsstemmer at disse fordeles på den stemmekrets velgerne er manntallsført i. Komiteen mener Stortinget bør rette opp en utilsiktet virkning av tidligere lovendring om å fjerne konvolutter ved forhåndsstemmer, og ber valgmyndighetene finne egnede måter å gjennomføre dette på.

Forslaget vil kreve en større endring i valgloven og valglovsforskriften. Det må derfor gjøres en utredning for å

vurdere hvordan anmodningsvedtaket kan følges opp. Forslaget vil også innebære en større omlegging av kommunenes rutiner. Det vil ikke være mulig å få på plass en slik lovendring tidnok til at den kan få virkning ved stortingsvalget i 2025.

Departementet vil utrede hvordan Stortingets anmodning best kan følges opp, og tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med forslag til oppfølging før kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2027.

1.7.2 FORSØK MED TO KRYSS I MANNTALLET VED KOMMUNESTYRE- OG FYLKESTINGSVALG

I Prop. 45 L (2022–2023) Lov om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven) varsler departementet et forsøk med to kryss i manntallet ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2027 i én fylkeskommune. Hensikten med et slikt forsøk er å gi erfaringer som kan gi et godt beslutningsgrunnlag for å vurdere permanent innføring i hele landet før kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2031.

Departementet viser til anmodningsvedtak nr. 780 (2022–2023) om kretsvisе resultater. Dette anmodningsvedtaket vil ha store konsekvenser for hvordan kommunen tar imot stemmer, og dermed også for hvordan en ordning med to kryss i manntallet kan organiseres. Departementet vil derfor utsette arbeidet med forsløket til det er avklart hvordan anmodningsvedtak 780 (2022–2023) skal følges opp.

1.7.3 SAMTYKKE FRA LISTEKANDIDATER

I Prop. 4 L (2022–2023) Lov om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven) foreslo departementet at forslagsstillerne skal legge ved samtykke fra kandidatene om at de vil være kandidat på listeforslaget.

I Innst. 431 L (2022–2023) kommenterer flertallet i komiteen dette forslaget slik:

«Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, merker seg at det i §5-5 bokstav c foreslås innført et krav om at forslagsstillerne skal legge ved samtykke fra kandidatene om at de vil være kandidat på listeforslaget. Flertallet har forståelse for ønsket om å ansvarliggjøre de som fremmer listeforslag, men vil samtidig peke på at uten tilrettelagte systemer vil et omfattende arbeid med å samle samtykkebekreftelsene kunne være en begrensende faktor for enkelte som ønsker å stille liste. Det er ikke ønskelig. Flertallet viser videre til at det vil være en betydelig mengde samtykker som skal behandles både av partier/listeforslag og av valgmyndighetene. Det er ikke tydeliggjort i hvilken form slike samtykker kan skaffes til veie og leveres inn. Flertallet mener det fortsatt er mye uklart rundt et slikt krav, og at det derfor ikke er riktig å innføre endringen nå.»

Flertallet i komiteen ber regjeringen følge opp dette gjennom å få etablert en praktisk og lett tilgjengelig løsning som kan fungere godt både for partiene/listene, for kandidatene og for valgmyndighetene, og komme tilbake til Stortinget med forslag til endring i valgloven når dette er på plass. Etter at fristen for listeforslag er passert, bør det etableres en rimelig frist for å få på plass samtykke fra kandidatene.

Departementet vil se på hvordan en praktisk og lett tilgjengelig løsning for slikt samtykke kan organiseres. Av hensyn til arbeidet med ny valgforskrift og oppfølging av anmodningsvedtak nr. 780 (2022–2023) har imidlertid dette arbeidet blitt forsinket. Departementet tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med denne saken slik at et eventuelt krav om samtykke fra listekandidater kan gjelde fra kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2027.

1.8 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget vil ikke ha vesentlige økonomiske eller administrative konsekvenser. For Valgdirektoratet vil det være en liten administrativ besparelse å slippe arbeidet knyttet til å inngå avtaler om tidlig tilgang. Samtidig vil direktoratets arbeid med å sikre gode resultattjenester fra klokken 21 videreføres, så alt i alt vil besparelsene være begrenset.

Det vil trolig bli mindre arbeid for Medietilsynet og den særskilte klagenemnden når praksisen med å gi mediene tilgang til valgresultater før klokken 21 avvikles. Siden denne arbeidsbyrden er liten uansett, vil dette imidlertid ikke ha stor betydning totalt sett. Dersom det på sikt vurderes at det ikke lenger er behov for en egen klagenemnd for vedtak om overtredelse, vil det kunne føre til administrativ forenkling.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kari Henriksen, Frode Jacobsen og Kirsti Leirtrø, fra Høyre, lederen Peter Frølich og Svein Harberg, fra Senterpartiet, Nils T. Bjørke, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen, fra Sosialistisk Venstreparti, Audun Lysbakken, fra Rødt, Seher Aydar, fra Venstre, Grunde Almeland, og fra Miljøpartiet De Grønne, Lan Marie Nguyen Berg, viser til proposisjonen, der departementet foreslår å lovfeste regler mot å offentliggjøre valgdagsmålinger og å dele ut informasjon om valgresultatet før klokken 21 på valgdagen. Proposisjonen inneholder i tillegg to mindre lovendringer for å rette opp inkurier i den nye valgloven vedtatt i juni 2023.

Komiteen merker seg at de to forslagene om valg-dagsmålinger og informasjon om valgresultater har sin bakgrunn i drøftinger i valglovutvalget i NOU 2020:6 Frie og hemmelige valg – ny valglov og er en oppfølging av Prop. 45 L (2022–2023) om ny valglov.

Komiteen ser at begge forslag fremmes for å sikre at velgerne ikke utsettes for utilbørlig påvirkning i form av et øyeblikksbilde mens valget fortsatt pågår.

Komiteen viser til at det siden 1995 har vært et forbud mot å offentliggjøre valgresultater før valgloka-lene stenger kl. 21. Det har imidlertid vært en praksis med at enkelte mediehus etter avtale har fått tilgang på resultater én og en halv time før valglokalene stenger, dog med en sperrefrist til kl. 21.

Komiteens flertall, medlemmene fra Ar-beiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Frem-skrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, mener det er godt begrunnet når departementet nå foreslår å fjerne denne praksisen, i tråd med flertallet i valglovutvalget. Mediebildet er sterkt endret, og det er ikke lenger lett å sortere i hvem som skal få denne tilgangen eller ikke. Det har også vært brudd på sperrefris-ten ved noen anledninger. Departementets vurdering er at det ikke er forsvarlig å opprettholde en ordning som medfører risiko for at valgresultater gjøres kjent mens valget fortsatt pågår. Departementet er enig i valg-lovutvalgets prinsipielle vurdering av at valgresultater ikke skal være kjent så lenge valget pågår. At valgresultater skal være hemmelige frem til valget er avsluttet, er et sentralt prinsipp for demokratiske valg og er begrun-net i at velgere ikke skal kunne bli påvirket av valgresultater før de avgir sin stemme.

Flertallet støtter med dette som bakgrunn forsla-get om å fjerne medias tilgang til valgresultater før valg-lokalene stenger kl. 21.

Komiteens medlemmer fra Venstre og Miljøpartiet De Grønne viser til at Stortinget bare bør søke å lage lover som faktisk løser problemer, og klarer ikke å se at det har vært problemer med dagens praksis som rettferdiggjør at man skal gjøre denne for-budt. Disse medlemmer viser videre til at mindretallet i valglovutvalget sier:

«I spørsmålet om medier fortsatt bør ha tilgang til valgresultater fra valgkvelden klokken 19.30, vil medlemmene Grimsrud og Giertsen for det første legge vekt på at det ikke er kjente tilfeller av misbruk av denne ordningen, for det andre vil tilgang for mediene klokken 19.30 gi mulighet for å planlegge profilen på reportasjer og kommentarer, med de positive følger det har for kva-liteten i valgdekningen, og for det tredje vil tilgang klok-ken 19.30 gi mediene mulighet for å utarbeide egne prognoser for hele landet og for fylker og kommuner med publisering klokken 21.00.»

Disse medlemmer støtter dette. Disse med-lemmer understreker at det er en etablert praksis og rettslig grunnlag for at redaktørstyrte medier har en særlig beskyttelse for sin tilgang til informasjon i kraft av EMK art. 10 og Grunnloven § 100. Inngrep i retten til informasjon krever da gode grunner og må være nød-vendig og forholdsmessig. I vurderingen av om noe er forholdsmessig, må en vurdere om det finnes andre, mindre inngripende metoder enn totalforbud. Deling i lukket nettverk til redaktørstyrte medier er et slikt alter-nativ til forbud mot innsyn for alle.

Disse medlemmer viser videre til at storkam-meravgjørelsen Magyar Helsinki Bizottság mot Ungarn 8. november 2016 ga det definitive rettslige gjennom-slaget for at pressen har et særlig informasjonskrav ved spørsmål av allmenn interesse som kan skape offentlig debatt i demokratiske rettsstater. Etter dette har det kommet flere andre avgjørelser, både i EMD og Høyeste-rett, som bekrefter og stadfester dette. Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) omtaler rollen som en offentlig vaktbikkje («public watchdog») og vektlegger mediens etiske ansvarssystem. De journalistiske medi-ene som kan klages inn til Pressens Faglige Utvalg (PFU), er forpliktet i sitt redaksjonelle virke på presseetikken og synliggjør dette gjennom bruk av PFUs logo. Denne metoden gjør det raskt og enkelt å avgjøre hvilke medier som faller inn under ordningen.

Disse medlemmer peker også på at beskyttel-sen etter EMK art. 10 er et argument for at det ikke er i strid med likebehandlingsprinsippet å gi redaktørstyrte medier en særlig tilgang til informasjon. Begrunnelsen for å begrense kretsen bygger på en forutsetning om at mediens samfunnsoppdrag sammenfaller med de sentrale funksjonene offentlighetsprinsippet skal ivare-ta – kontroll, kritikk og kunnskap om myndighetshand-linger. Dette er saklige begrunnelser som tilsier at for-skjellsbehandlingen opp mot bloggere og nettsider som ikke er redaktørstyrt eller følger presseetikken, er lovlig og ikke i strid med likebehandlingsprinsippet.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer føl-gende forslag:

«Valgloven § 21-8 nytt annet ledd skal lyde:

Det kan gjøres unntak fra forbudet i første ledd bokstav a for medier som er omfattet av medieansvarsloven og har forpliktet seg til Redaktørplakaten og til å følge Vær Varsom-plakaten. Valgdirektoratet har kompetan-se til å levere ut informasjon som beskrevet i første ledd bokstav a på forhånd inntil én og en halv time med en sperrefrist. Brudd på sperrefristen straffes med overtredelsesgebyr etter § 21-9.»

Komiteen merker seg at det er samme hovedbe-grunnelse bak forslaget om å regulere ytterligere forbu-det mot å offentliggjøre valgdaysmålinger til etter at

valglokalene er stengt kl. 21. Departementet viser til at det internasjonalt er en rekke land som regulerer valg-målinger i perioden før valget og på valgdagen, og at dette også er i tråd med retningslinjer fra Europarådet. Komiteen viser til at det spesielle med valgdagsmålinger tatt opp på valgdagen eller dagen før, er at de som svarer, i større grad har stemt og dermed svarer hva de har stemt. Dette har forsterket seg gjennom den økende andelen forhåndsstemmer. Det foreslåtte forbudet er mindre inngripende enn hva som er tilfelle i flere andre land.

Komiteen støtter at forbudet videreføres slik det nå presiseres i forslaget til § 21-8 bokstav b.

Komiteen viser videre til at departementets forslag til § 5-5 bokstav c i Prop. 45 L (2022–2023) om at listeforslag til valgene må følges av samtykkeerklæring fra kandidatene, ikke fikk tilslutning i Stortinget ved behandlingen av Innst. 431 L (2022–2023). Ved en inkurie ble det da ikke fanget opp at dette fikk en utilsiktet virkning ved supplerings med kandidatnavn etter at fristen for listeforslag har gått ut. Departementet mener at det i lys av at § 5-5 bokstav c ble tatt ut, er nødvendig å endre § 5-11, slik at når listeforslag skal suppleres med kandidatnavn etter at fristen for listeforslag har gått ut, må det legges ved en erklæring om at kandidaten er villig til å stå som kandidat på listen. Komiteen støtter dette.

Komiteen merker seg også at det ved en inkurie knyttet til § 18-3, som slår fast at omvalg som vedtas gjennomført etter kapittel 18, det vil si på grunn av ekstraordinære hendelser, og som skal gjennomføres etter samme regler som ordinære omvalg, jf. reglene i kapittel 17, ikke er tatt inn en henvisning til § 17-4. § 17-4 gir departementet adgang til å fastsette forskrift om unntak fra lovens bestemmelser om frister og om adgangen til å forhåndsstemme hvis det er nødvendig av hensyn til den praktiske gjennomføringen av omvalget. De samme hensynene som gjelder ved omvalg etter kapittel 17, gjelder også ved omvalg etter kapittel 18, og det vil være nødvendig å ha adgang til å fastsette noen særskilte unntak i forskrift.

Komiteen støtter derfor at det tas inn en henvisning til § 17-4 i § 18-3.

Komiteen merker seg at departementet i proposisjonen også kommenterer oppfølgingen av Stortingets anmodningsvedtak nr. 780 og flertallsmerknaden angående samtykke fra listekandidater i Innst. 431 L (2022–2023). Departementet kommenterer også fremdriften i sitt eget varslede forsøk med to kryss i manntallet ved kommune- og fylkestingsvalg. Både arbeidet med en enkel ordning for å samle inn samtykke fra listekandidater og forsøket med to kryss er av departementet forsinket og satt litt på vent til det er avklart hvordan anmodningsvedtak nr. 780 blir fulgt opp. Komiteen registrerer dette og merker seg spesielt at departementet fortsetter arbeidet med ordningen for en praktisk og

lett tilgjengelig løsning for samtykke som kan fungere godt både for partiene/listene, for kandidatene og for valgmyndighetene, og tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med denne saken slik at et eventuelt krav om samtykke fra listekandidater kan gjelde fra kommune-styre- og fylkestingsvalget i 2027. Komiteen forventer at dette da er på plass i god tid før valgene i 2027.

Komiteen viser til tilbakemeldingen som gjelder anmodningsvedtak nr. 780 (2022–2023), som lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at forhåndsstemmer og stemmer avgitt i en annen valgkrets enn der velger er manntallsført ved valgoppgjøret, fordeles på den krets der velgeren er manntallsført.»

Komiteen vil peke på viktigheten av at valgresultater bør sorteres etter hvilken stemmekrets velgerne er manntallsført i. Slik stemmingen er organisert i dag, gjøres ikke dette. Siden det ble åpnet for bruk av elektronisk avkryssing i manntallet på valgdagen i 2016, har stemmer fra alle som avgir stemme i en stemmekrets, blitt lagt rett i urna, uavhengig av om velgeren er manntallsført der eller ikke.

Komiteen mener det er av stor betydning, med et økende antall forhåndsstemmer, at disse fordeles på den stemmekrets velgerne er manntallsført i. Departementet peker på at dette vil kreve en større endring i lov og forskrift, og at utredningen av hvordan dette kan gjøres, vil ta noe tid. Det vil ikke være mulig å få på plass en slik lovendring tidsnok til at den kan få virkning ved stortingsvalget i 2025. Departementet vil utrede hvordan Stortingets anmodning best kan følges opp.

Komiteen viser til at regjeringen sier at de

«tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med forslag til oppfølging før kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2027».

Komiteen vil understreke viktigheten av at Stortinget får en sak i god tid før dette, slik at Stortinget har gjort sine vedtak og et system for dette kan være på plass før nevnte valg.

Komiteen merker seg at de lovendringsforslagene som er fremmet, ikke har nevneverdig økonomisk betydning for noen av de berørte partene.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Venstre og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 1

Valgloven § 21-8 nytt annet ledd skal lyde:

Det kan gjøres unntak fra forbudet i første ledd bokstav a for medier som er omfattet av medieansvarsloven og har forpliktet seg til Redaktørplakaten og til å følge Vær Varsom-plakaten. Valgdirektoratet har kompetan-

se til å levere ut informasjon som beskrevet i første ledd bokstav a på forhånd inntil én og en halv time med en sperrefrist. Brudd på sperrefristen straffes med overtredelsesgebyr etter § 21-9.

4. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råar Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i valgloven (offentliggjøring av valgresultater og valgdagsmålinger på valgdagen)

I

I lov 16. juni 2023 nr. 62 om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre gjøres følgende endringer:

§ 5-11 andre ledd tredje punktum skal lyde:

Den tillitsvalgte skal legge ved en erklæring fra den nye kandidaten om at han eller hun er villig til å stå som kandidat på listen.

Nåværende § 5-11 andre ledd tredje punktum blir nytt fjerde punktum.

§ 18-3 første punktum skal lyde:

Ved omvalg etter §§ 18-1 eller 18-2 gjelder § 17-1 tredje og fjerde ledd og § 17-4 tilsvarende.

§ 18-5 skal lyde:

§ 18-5 *Offentliggjøring av valgresultater ved forlenget valgting*

Hvis valgtinget forlenges til etter klokken 21 på valgdagen, gjelder § 21-8 tilsvarende.

§ 21-8 skal lyde:

§ 21-8 *Offentliggjøring av valgresultater og prognoser på valgdagen*

Før klokken 21 på valgdagen er det ikke tillatt å

- a. *gi ut informasjon om eller offentliggjøre valgresultater*
- b. *offentliggjøre prognoser laget på grunnlag av undersøkelser på valgdagen eller dagen i forveien.*

II

Loven begynner å gjelde straks.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 21. mai 2024

Peter Frølich

leder

Svein Harberg

ordfører

